

LATVIJAS REPUBLIKAS TIESĪBSARGS

Baznīcas ielā 25, Rīgā, LV – 1010; Tālr.: 67686768; Fakss: 67244074; E-pasts: tiesibsargs@tiesibsargs.lv

Rīgā

2012.gada 29.maijā Nr. 6-8/402

**Latvijas Republikas
Satversmes tiesai**
Jura Alunāna ielā 1
Rīgā, LV - 1010

Pieteikums

**par Ceļu satiksmes likuma 43⁶.panta otrās daļas atbilstību
Satversmes 91.pantam, trešās un piektās daļas atbilstību Satversmes 1. un
92.pantam, septītās un astotās daļas atbilstību Satversmes 92.pantam.**

Latvijas Republikas Saeima 1997.gada 1.oktobrī pieņēma Ceļu satiksmes likumu (turpmāk – CSL). 2005.gada 26.maijā CSL tika izdarīti grozījumi, papildinot to ar 43⁶.pantu, kas paredzēja pārkāpumu fiksēšanu ar tehniskajiem līdzekļiem, neapturot transportlīdzekli.

CSL 43⁶.pantā grozījumi tika izdarīti 2005.gada 15.decembrī, 2007.gada 15.februārī, 2009.gada 19.februārī un 2010.gada 13.maijā. 2011.gada 26.maijā tiesībsargs vērsās Latvijas Republikas Saeimā ar aicinājumu izstrādāt grozījumus CSL 43⁶.pantā, bet 2011.gada 20.decembrī iesniedza priekšlikumus grozījumiem CSL 43⁶.pantā. Tomēr Saeimas Tautsaimniecības, agrārās, vides un reģionālās politikas komisija 2012.gada 11.janvāra sēdē nolēma neatbalstīt (nevirzīt) minētos priekšlikumus izskatīšanai Saeimā. Lai gan grozījumi CSL 43⁶.pantā tika izdarīti arī 2011.gada 15.decembrī un 2012.gada 23.februārī, tomēr tiesībsargs uzskata, ka spēkā esošā CSL 43⁶.panta redakcija neatbilst Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 1., 91. un 92.pantam šādu iemeslu dēļ.

[1] Atbilstoši CSL 43⁶.panta trešajai un piektajai daļai, ja pārkāpums fiksēts ar tehniskiem līdzekļiem (fotoiekārtas vai videoiekārtas), neapturot transportlīdzekli, par to bez transportlīdzekļa vadītāja klātbūtnes tiek sastādīts administratīvā pārkāpuma protokols — lēmums, kas tiek nosūtīts transportlīdzekļa reģistrācijas apliecībā norādītajam turētājam vai, ja turētājs nav norādīts, — transportlīdzekļa īpašniekam (valdītājam). Tādējādi spēkā esošā

CSL 43⁶.panta redakcija neparedz valstij pienākumu noskaidrot un sodīt pārkāpuma izdarītāju.

Saskaņā ar Satversmes 1.pantu Latvija ir neatkarīga demokrātiska republika. Satversmes tiesa ir norādījusi, ka no Satversmes 1.panta izriet labas pārvaldības princips, kurš ietver arī taisnīgu procedūru īstenošanu saprātīgā laikā un citus noteikumus, kuru mērķis ir panākt, lai valsts pārvalde ievērotu cilvēktiesības.¹ Labas pārvaldības princips nozīmē cilvēka tiesību ievērošanu izpildvaras – valsts pārvaldes – darbībā, tomēr arī likumdevējam – Saeimai – savā darbībā ir pienākums to ievērot. Likumdevēja pienākums saistībā ar šo principu ir nodrošināt, lai likumos ietvertais valsts pārvaldes regulējums atbilstu labas pārvaldības principam².

Valsts pārvaldes iekārtas likuma 10.panta piektā daļa paredz, ka labas pārvaldības princips ietver atklātību pret personu un sabiedrību, datu aizsardzību, taisnīgu procedūru saprātīgā laikā un citus noteikumus, kuru mērķis ir panākt, lai valsts pārvalde īstenošanu ievērotu privātpersonas tiesības un tiesiskās intereses. Labas pārvaldības princips ietver institūciju pienākumu rīkoties atbilstoši tām saistošu normatīvo aktu prasībām. Šis princips uzdod arī institūcijām savus pienākumus pildīt rūpīgi. Šī principa neievērošanas gadījumā institūciju pieņemtie lēmumi var tikt atcelti³. Tādējādi no labas pārvaldības principa izriet arī pienākums realizēt valsts funkcijas ar pienācīgu rūpību.

Eiropas Savienības Tiesa ir norādījusi, ka viena no Savienības tiesību sistēmā ietvertajām garantijām administratīvajās procedūrās tostarp ir labas pārvaldības princips, kas nosaka kompetentās iestādes pienākumu rūpīgi un objektīvi pārbaudīt visus apstākļus, kam ir nozīme attiecīgajā lietā⁴. Savukārt citā lietā tiesa ir atzinusi, ka „Komisijai, it īpaši ņemot vērā tās pienākumu rūpīgi un objektīvi pārbaudīt visu atbilstošos elementus konkrētajā gadījumā, ir jāpieņem lēmums ar pienācīgu rūpību un pamatojoties uz visiem datiem, kas var ietekmēt šo lēmumu”⁵. Arī Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedumos (*Oman v the United Kingdom, Opuz v Turkey, Bevacqua and S. v Bulgaria*) ir noteikts valsts pienākums ievērot pienācīgas rūpības principu, kas paredz visiem spēkiem novērst un izmeklēt likumpārkāpumus un sodīt par to neatkarīgi no tā, vai minēto pārkāpumu veikusi valsts vai privātpersona. Tādējādi no Satversmes 1.pantā nostiprinātā labas pārvaldības principa izriet valsts pienākums veikt uzliktās funkcijas, ievērot pienācīgas rūpības principu.

K.Dišlers un V.Jakubaņecs kā vienu no valsti uzturošām funkcijām izdala jurisdiktīvo – sodošo (kriminālā jurisdikcijā) funkciju, kas saistīta ar uzdevumu „cīnīties ar kārtības un drošības traucētājiem un tiesiskās iekārtas pārkāpējiem,

¹ Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2003.gada 25.marta spriedums lietā Nr.2002-12-01 6.punkts

² Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2011. gada 30. martā spriedums lietā Nr.2010-60-01 13.punkts

³ „Eiropas Savienības tiesību ieviešanas rokasgrāmata” Tieslietu ministrija – 9. lpp

⁴ Vispārējās tiesas (otrā palāta) 2012.gada 29.marta spriedums lietā C-505/09 P – 95&

⁵ Vispārējās tiesas (astotā palāta) 2012.gada 22.marta spriedums lietās T-458/09 un T-171/10 – 71&

sodot vainīgos”.⁶ Nav šaubu, ka braukšanas ātruma pārkāpumi apdraud sabiedrības drošību un kārtību. Līdz ar to valstij, pildot uzticētās funkcijas un ievērojot pienācīgas rūpības principu, būtu jānoskaidro un jāsoda pārkāpumu izdarījusī persona.

Kriminālprocesa likums un Administratīvā procesa likums paredz lēmuma pieņemšanu pret identificējamu personu un šīs personas informēšanu par pieņemto lēmumu. Arī Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa (turpmāk – LAPK) 274.pants paredz, ka lēmumā norāda ziņas par personu, uz kuru attiecas izskatāmā lieta. Tādējādi nozaru likumi paredz pienākumu noskaidrot un pieņemt lēmumu pret identificējamu personu (pārkāpēju). Tomēr gadījumos, kad braukšanas ātruma pārkāpums ir fiksēts, neapturot transportlīdzekli, CSL 43⁶.pantā noteiktā lēmuma pieņemšanas kārtība (speciālā norma) prevalē pār LAPK nosacījumiem. Tādējādi CSL 43⁶.pantā paredzētā lēmuma pieņemšanas kārtība paredz pienākumu nepildīt vienu no valsts funkcijām.

Eiropas Cilvēktiesību tiesa (turpmāk – ECT), skatot jautājumu par pienācīgas rūpības principa ievērošanu, ir norādījusi, ka „paturot prātā grūtības, kas saistītas ar policijas darbu modernajās sabiedrībās, cilvēka darbības neparedzamību un ar rīcību saistītās izvēles, kas jāizdara attiecībā uz prioritātēm un resursiem, Tiesa uzskata, ka šāds pienākums ir jāinterpretē tā, lai institūcijām neuzliktu neiespējamu vai nesamērīgu nastu”.⁷ Tomēr pārkāpuma izdarījušās personas noskaidrošana nav uzskatāma par neiespējamu vai nesamērīgu nastu atbildīgai iestādei. Proti, CSL 20.panta piektā daļa paredz transportlīdzekļa īpašnieka pienākumu pēc Valsts policijas pieprasījuma sniegt ziņas par personu, kura vadīja transportlīdzekli, ja pārkāpuma konstatēšanas brīdī transportlīdzekļa vadītājs nav noskaidrots. Tādējādi nepastāv objektīvi šķēršļi valstij noskaidrot ar tehniskiem līdzekļiem (foto radariem) fiksētā pārkāpuma izdarītāju. Attiecīgi nav objektīva pamata atteikties no valsts jurisdiktīvās – sodošās funkcijas izpildes un pienācīgas rūpības principa ievērošanas.

Līguma par Konstitūciju Eiropai II-101.panta 2.punkta a) apakšpunkts paredz, ka labas pārvaldības princips ietver ikvienas personas tiesības tikt uzklausiņam, pirms tiek veikts kāds individuāls pasākums, kas to varētu nelabvēlīgi ietekmēt. Tādējādi protokola-lēmuma pieņemšana, neuzklausot personu, kuru tas var nelabvēlīgi ietekmēt, ir pretrunā labas pārvaldības principam.

Satversmes tiesa norāda, ka likumdevējam, cita starpā ņemot vērā tiesiskuma principu, ir pienākums nodrošināt tiesību sistēmas iekšējo saskaņotību un harmoniju. Tādējādi likumdevēja uzdevums ir pēc iespējas novērst tādu tiesību normu vienlaicīgu pastāvēšanu, par kuru savstarpējo atbilstību un saskaņotību varētu rasties pamatotas šaubas. Ja attiecīgo nozari

⁶ Jakubaņecs V. „Valsts jēdziens, struktūra, funkcijas un formas”, Rīga „P&Ko” 2002, 109 lpp.

⁷ Eiropas Cilvēktiesību tiesas 1998.gada 28.oktobra spriedums lietā „Osman v. the United Kingdom” - &116

regulē vispārējās tiesību normas, tad, izstrādājot šīs nozares speciālās tiesību normas, tās jāsakāņo ar vispārējām tiesību normām.⁸

No labas pārvaldības principa izriet arī taisnīguma princips. Augstākā tiesa ir norādījusi, ka atbilstoši objektīvai izpratnei par taisnīgumu ikviens saņem to, kas viņam pienākas. Tādējādi situācijā, kad secināms, ka valsts rīcība attiecībā pret privātpersonu bijusi netaisnīga, atzīstams, ka ir pārkāpts taisnīguma princips⁹. Attiecīgi, izstrādājot kārtību, kādā personas tiks sauktas pie atbildības par pārkāpumiem, kas fiksēti ar foto radariem, likumdevējam bija jāvadās pēc vispārējām tiesību normām un principiem, kas paredz arī tās saskanīgumu ar valsts tiesību sistēmu. Tomēr CSL 43⁶.panta trešā un piektā daļa paredz lēmuma pieņemšanu attiecībā pret neidentificētu personu un nosūtīšanu transportlīdzekļa īpašniekam (reģistrētajam turētājam), kurš, iespējams, nav pieņemtā lēmuma adresāts. Ņemot vērā to, ka LAPK (vispārējā tiesību norma), kā arī KPL un APL paredz lēmuma pieņemšanu pret identificējamu personu, CSL 43⁶.pantā (speciālā norma) izveidotā kārtība neatbilst Latvijas tiesību sistēmai un ir pretrunā tiesiskuma principam.

Tādējādi, CSL 43⁶.panta trešajā un piektajā daļā noteiktā lēmuma pieņemšanas kārtība ir pretrunā labas pārvaldības, pienācīgas rūpības un tiesiskuma principam. Līdz ar to minētā lēmuma pieņemšanas kārtība neatbilst Satversmes 1.pantam.

[2] CSL 43⁶.panta otrā daļa paredz, ka par pārkāpumu, kas fiksēts ar tehniskiem līdzekļiem (fotoiekārtas vai videoiekārtas), neapturot transportlīdzekli, piemēro tikai vadītājam paredzēto minimālo naudas sodu.

Satversmes 91.panta pirmais teikums paredz, ka visi cilvēki Latvijā ir vienlīdzīgi likuma priekšā. Lai izvērtētu CSL 43⁶.panta otrās daļas atbilstību Satversmes 91.pantam, jānoskaidro, vai:

- 1) personas ir vienādos un salīdzināmos apstākļos;
- 2) apstrīdētā tiesību norma paredz atšķirīgu attieksmi;
- 3) atšķirīgajai attieksmei ir objektīvs un saprātīgs pamats, proti, vai tai ir leģitīms mērķis, un vai ir ievērots samērīguma princips¹⁰.

[2.1.] Vienādi un salīdzināmi apstākļi

E.Levits ir norādījis¹¹, ka, salīdzinot divas situācijas, ir būtiski noteikt kopējo elementu, kas pēc iespējas intensīvāk raksturo abas situācijas. Ceļu satiksmes noteikumu (turpmāk – CSN) 114. un 115.punkts nosaka braukšanas ātruma ierobežojumus. Atbildība par minēto ierobežojumu neievērošanu ir paredzēta LAPK 149.⁸ pantā. Braukšanas ātruma pārkāpumu var izdarīt vienīgi persona, kas attiecīgajā brīdī vada transportlīdzekli. Attiecīgi pārkāpuma izdarītājs, neatkarīgi no tā, vai pārkāpumu fiksēs policijas darbinieks vai

⁸ Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2012.gada 3.februāra spriedums lietā Nr.2011-11-01 12.punkts

⁹ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2007.gada 7.jūnija spriedums lietā SKA-0238-07

¹⁰ Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2004.gada 26.marta sprieduma lietā Nr.2003-22-01 8.punkts

¹¹ „Latvijas Republikas Satversmes komentāri. VIII. nodaļa. Cilvēka pamattiesības”, Latvijas Vēstnesis, Rīga, 2011.g., - 95.lpp.

tehniskie līdzekļi, nepaturot transportlīdzekli, būs tā vadītājs. Turklāt vadītājs var būt transportlīdzekļa īpašnieks, kā arī cita persona, kas tiesiski ieguvusi un lieto transportlīdzekli. Tādējādi kopīgais elements ir persona, kas izdarījusi administratīvo pārkāpumu, par kuru atbildība noteikta LAPK 149.⁸ pantā. Attiecīgi minētā persona atrodas vienādos un salīdzināmos apstākļos neatkarīgi no pārkāpuma fiksācijas veida.

[2.2.] Atšķirīga attieksme

LAPK 149.⁸ pantā, atkarībā no minētā pārkāpuma smaguma, likumdevējs vainīgām personām ir paredzējis atbildību – brīdinājumu vai naudas sodu (no pieciem līdz piecsimts latiem) un papildsodu (transportlīdzekļa vadīšanas tiesību atņemšanu). Turklāt saskaņā ar Ministru kabineta 2004.gada 21.jūnija noteikumu Nr.551 „Pārkāpumu uzskaites punktu sistēmas piemērošanas noteikumi” 1.pielikumu par LAPK 149.⁸ pantā paredzētajiem pārkāpumiem tiek reģistrēti līdz pieciem soda punktiem. Savukārt CSL 43.⁶panta otrajā daļā noteikts, ka par pārkāpumiem, kas fiksēti ar tehniskiem līdzekļiem (fotoiekārtas vai videoiekārtas), neapturot transportlīdzekli, piemēro tikai vadītājam paredzēto minimālo naudas sodu. Tādējādi atkarībā no pārkāpuma fiksācijas veida (proti, vai pārkāpumu ir fiksējis policijas darbinieks vai foto radars) piemērotās soda sankcijas atšķiras. Attiecīgi tiesību norma paredz atšķirīgu attieksmi vienādos un salīdzināmos apstākļos esošām personām.

[2.3.] Objektīvs un saprātīgs pamats

Ja braukšanas ātruma pārkāpums ir fiksēts ar tehniskiem līdzekļiem, neapturot transportlīdzekli, netiek piemērots LAPK 149.⁸panta sankcijā paredzētais sods - brīdinājums, papildsods – transportlīdzekļu vadīšanas tiesību atņemšana, kā arī soda punkti. Tādējādi nepieciešams rast atbildi uz jautājumu, vai šādai rīcībai ir objektīvs un saprātīgs pamats.

[2.3.1.] LAPK 149.⁸panta pirmajā – sestajā daļā likumdevējs ir paredzējis pārkāpējam piemērot brīdinājumu vai fiksētu naudas sodu. Tādējādi naudas sods par šāda veida pārkāpumiem ir maksimālais sods. Līdz ar to, pieņemot lēmumu CSL 43.⁶panta otrajā daļā noteiktajā kārtībā par pārkāpumu, par kuru atbildība noteikta LAPK 149.⁸ panta pirmajā – sestajā daļā, personai tiks piemērots maksimālais sankcijā paredzētais sods. Turpretim, ja minēto pārkāpumu klātienē fiksēs policijas darbinieks, tad atbilstoši LAPK 21.pantam persona var tikt atbrīvota no administratīvās atbildības, aprobežojoties ar mutvārdu aizrādījumu.

Savukārt LAPK 149.⁸ panta 7.- 24.daļā paredzēts pārkāpējam piemērot fiksētus vai diferencētus naudas sodus ar vai bez terminētas transportlīdzekļu vadīšanas tiesību atņemšanas, kā arī reģistrēt pārkāpuma soda punktus. Satversmes tiesa ir norādījusi, ka personu, kas izdarījusi būtisku pārkāpumu ceļu satiksmē, kura rezultātā tai atņemtas transportlīdzekļu vadīšanas tiesības, nevar uzskatīt par kvalificētu transportlīdzekļa vadītāju¹². Tādējādi likumdevējs,

¹² Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2011.gada 11.janvāra spriedums lietā Nr.2010-40-03 11.punkts

paredzot par šāda veida pārkāpuma izdarīšanu sodu - speciālo tiesību atņemšanu, ir atzinis, ka attiecīgā pārkāpēja rīcība ir īpaši bīstama sabiedrības drošībai. Tomēr, ievērojot CSL 43⁶.panta otrās daļas kārtību, par sabiedrības drošībai bīstamākiem pārkāpumiem personai tiks piemērots vienīgi sankcijā paredzētais minimālais naudas sods.

Tehnisko līdzekļu (foto radaru) ieviešanas mērķis ir vērsts uz satiksmes drošības uzlabošanu. CSL 43⁶.panta kārtībā pieņemtie lēmumi ir izdevumu ziņā valstij vieglāk un finansiāli izdevīgāk administrējami. Tomēr maksimālā soda piemērošana par mazāk bīstamiem un minimālā soda piemērošanai par bīstamākiem braukšanas ātruma pārkāpumiem nav saskatāms saprātīgs pamats.

[2.3.2.] Ministru kabineta 2000.gada 24.oktobra sēdes protokolā Nr.50 norādīts, ka Ceļu satiksmes noteikumu pārkāpumu uzskaites punktu sistēmas koncepcija „ir sagatavota ar mērķi nodalīt sistemātiski un ļaunprātīgi ceļu satiksmes noteikumus pārkāpjošos transportlīdzekļu vadītājus no gadījuma rakstura pārkāpumus pieļaujošiem vadītājiem, lai būtiski samazinātu ceļu satiksmes negadījumu skaitu valstī, kā arī samazinātu sarežģītās birokrātiskās procedūras un subjektīvismu administratīvo pārkāpumu izskatīšanā, kas paši par sevi veicina koruptīvas vides veidošanos. Izstrādājot koncepciju, ir ņemta vērā Eiropas Savienības valstu pieredze cīņā ar ceļu satiksmes noteikumu pārkāpumiem papildus administratīvajiem sodiem, izmantojot audzinošas un preventīvas vadītāju uzvedību un attieksmi ietekmējošas metodes un paņēmienus. (...) Bez papildus vadītāju kvalifikācijas un uzvedības ietekmēšanas līdzekļu [soda punktu] ieviešanas nevar cerēt samazināt ceļu satiksmes negadījumu skaitu, jo pašreizējā prakse rada autovadītājiem iespaidu jeb pārliecību, ka neievērot ceļu satiksmi reglamentējošos tiesību aktus nav nekas slikts un ka pārkāpumus var pieļaut neierobežotā daudzumā, ja vien pārkāpējam ir pietiekami daudz līdzekļu, lai samaksātu naudas sodu.”¹³ Tādējādi ir noteikts soda punktu sistēmas izveides mērķis, proti, efektīvi iedarboties uz maksātspējīgiem braukšanas ātruma pārkāpējiem. Tomēr par braukšanas ātruma pārkāpumiem, kas fiksēti ar tehniskiem līdzekļiem, neapturot transportlīdzekli soda punkti piemēroti netiek. Līdz ar to CSL 43⁶.panta otrajā daļā paredzētā kārtība neparedz iespēju efektīvi iedarboties/ietekmēt maksātspējīgos pārkāpējus.

Iekšlietu ministrijas Informatīvajā ziņojumā norādīts, ka 2010.gadā tika konstatēti 292 252 CSN pārkāpumi. Viens no galvenajiem negadījumu iemesliem ar smagām sekām bija nepareiza braukšanas ātruma izvēle, t.i., reglamentēto ātruma ierobežojumu pārsniegšana vai ātruma neatbilstība laika un ceļa apstākļiem. 2010.gadā fiksēti 90 583 atļautā braukšanas ātruma pārkāpumi. Izmantojot [četrus] pārvietojamos tehniskos līdzekļus (foto radari) 2010.gadā, ir fiksēti 9490 atļautā braukšanas ātruma pārkāpumi.¹⁴ Savukārt no 2011.gada 21.novembra līdz 23.decembrim ar 15 pārvietojamiem foto radariem tika fiksēti

¹³ <http://www.likumi.lv/doc.php?id=13468>

¹⁴ http://www.mk.gov.lv/doc/2005/IEMZino_150411_Radari.980.doc

4663 ātruma pārkāpumi.¹⁵ Tādējādi, palielinoties foto radaru skaitam, attiecīgi pieaug arī fiksēto braukšanas ātruma pārkāpumu skaits, par kuriem būtu piemērojami soda punkti. Piemērojot vienīgi naudas sodu, netiks samazināts maksātspējīgu personu izdarīto pārkāpumu skaits. Kā rezultātā var rasties nesodāmības sajūta, kas vēl vairāk apdraudēs ceļu satiksmes un sabiedrības drošību kopumā. Līdz ar to nav objektīva pamata atteikties no soda punktu sistēmas, kas vērsta uz maksātspējīgu braukšanas ātruma pārkāpēju ietekmēšanu.

Tādējādi nav saskatāms saprātīgs pamats atšķirīgai attieksmei pret personām, kas izdarījušas pārkāpumu, par kuru atbildība noteikta LAPK 149⁸.pantā, atkarībā no pārkāpuma fiksācijas veida. E.Levits norāda, ka no neattaisnotas nevienlīdzības konstatācijas automātiski izriet tās prettiesiskums. Tas dod personai, kura atrodas neizdevīgākā situācijā, tiesības prasīt, lai attieksme pret viņu būtu tāda pati kā pret personu, kura atrodas izdevīgākā situācijā.¹⁶ Tomēr likumdevējs šādu iespēju minētajām personām nav paredzējis.

Līdz ar to CSL 43⁶.panta otrā daļa paredz nepamatoti atšķirīgu attieksmi pret personām, kuru izdarītais braukšanas ātruma pārkāpums ir fiksēts tehniskiem līdzekļiem, neapturot transportlīdzekli. Tādējādi CSL 43⁶.panta otrā daļa neatbilst Satversmes 91.panta pirmajam teikumam.

[3] CSL 43⁶.panta trešajai un piektajai daļai, ja pārkāpums fiksēts ar tehniskiem līdzekļiem (fotoiekārtas vai videoiekārtas), neapturot transportlīdzekli, par to bez transportlīdzekļa vadītāja klātbūtnes tiek sastādīts administratīvā pārkāpuma protokols — lēmums, kas tiek nosūtīts transportlīdzekļa reģistrācijas apliecībā norādītajam turētājam vai, ja turētājs nav norādīts, — transportlīdzekļa īpašniekam (valdītājam).

Atbilstoši Satversmes 92.panta otrajā teikumā nostiprinātajai nevainīguma prezumpcijai valstij jāpierāda personas vaina pārkāpuma izdarīšanā, nevis personai - viņas nevainīgums. Proti, nevainīgums tiek prezumēts, ja nav pierādījumu par pretējo. Ja persona tiek atzīta par vainīgu pārkāpuma izdarīšanā, lai gan lietā nav pierādījumu, kas pierādītu tās vainu, tiek pārkāpta nevainīguma prezumpcija.¹⁷ Jēdziena "nevainīguma prezumpcija" saturu visprecīzāk atklāj Eiropas cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas (turpmāk – Konvencija) 6.panta otrā daļa. Nevainīguma prezumpcija nodrošina, ka līdz brīdim, kamēr valsts nepierāda, ka persona ir vainojama sodāmā nodarījumā, tā ir uzskatāma par nevainīgu, un tieši valsts ir tā, kurai ir jāpierāda personas vaina nodarījumā.

Satversmes tiesa ir konstatējusi, ka daļai no Latvijas administratīvo pārkāpumu lietām sankcija ir naudas sods vai arests, kam piemīt kriminālsoda

¹⁵ <http://www.diena.lv/latvija/zinas/pirmaja-menesi-ar-15-parvietojamiem-fotoradariem-fikseti-4663-atruma-parkapumi-13922401>

¹⁶ Levits E. „Par tiesiskās vienlīdzības principu” – Latvijas Vēstnesis 08.05.2003 Nr.68(2833)

¹⁷ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2009.gada 3.marta spriedums Lieta Nr.P129058107 SKA-48/2009

sodošais (krimināltiesisks) raksturs. Kā papildu arguments minēts arī tas, ka daļa no administratīvo pārkāpumu lietām tiek attiecinātas arī uz krimināltiesību sfēru, jo tiek paredzēta kriminālatbildība atkārtota administratīvā pārkāpuma izdarīšanas gadījumā. Līdzīgu secinājumu var atrast arī ECT lietā *Lauko v. Slovakia* - persona tika sodīta ar naudas sodu par administratīvā pārkāpuma izdarīšanu. Šajā lietā ECT konstatēja, ka izdarītā administratīvā pārkāpuma raksturs sasaistē ar sankcijas sodošo funkciju norāda uz nodarījuma krimināltiesisko būtību Konvencijas 6.panta izpratnē. Turklāt ECT norādīja, ka sankcijas relatīvais bardzības trūkums neietekmē nodarījuma krimināltiesisko būtību.

ECT konstatēja, ka nevainīguma prezumpcijas pārkāpumu savā darbībā var pieļaut tiesa, kā arī citas valsts institūcijas un amatpersonas.¹⁸ LR Augstākā tiesa ir norādījusi, ka soda naudai piemīt kriminālsoda raksturs soda bardzības dēļ, kā arī tādēļ, ka soda nauda ir paredzēta, lai sodītu pārkāpēju un novērstu citu pārkāpumu izdarīšanu¹⁹. Tādējādi arī iestādei, pieņemot lēmumu par naudas soda uzlikšanu (piemērošanu), administratīvā pārkāpuma lietā ir jāievēro nevainīguma prezumpcija.

Saskaņā ar LAPK 22.pantu administratīvais sods ir atbildības līdzeklis un tiek piemērots, lai personu, kura izdarījusi administratīvo pārkāpumu, audzinātu likumu ievērošanas un sadzīves noteikumu cienīšanas garā, kā arī, lai tiklab tiesību pārkāpējs, kā citas personas neizdarītu jaunus pārkāpumus. LAPK 272.pantā paredzēts iestādes pienākums veikt izmeklēšanu vainīgās personas noskaidrošanai. Attiecīgi iestādei ir pienākums noskaidrot personu, kas ir izdarījusi pārkāpumu, par kuru atbildība ir noteikta arī LAPK 149⁸. pantā.

LAPK 9.panta trešā daļa paredz, ka paaugstinātas bīstamības avota īpašnieka (valdītāja) administratīvās atbildības īpatnības var noteikt citos likumos. CSL 43⁶.panta piektajā daļā noteikts, ka protokolu - lēmumu ne vēlāk kā triju darbdienu laikā pēc lēmuma pieņemšanas nosūta transportlīdzekļa reģistrācijas apliecībā norādītajam turētājam vai, ja turētājs nav norādīts, — transportlīdzekļa īpašniekam (valdītājam). Tādējādi CSL 43⁶.panta trešā daļa neparedz pienākumu noskaidrot personu, kuras pārkāpums fiksēts ar tehniskiem līdzekļiem, neapturot transportlīdzekli. Attiecīgi, pieņemot lēmumu, iestādei nav zināms fiksētā pārkāpuma izdarītājs.

Pārkāpumu, kas tiks fiksēts ar tehniskajiem līdzekļiem, neapturot transportlīdzekli, var izdarīt kā transportlīdzekļa īpašnieks, reģistrācijas apliecībā norādītais turētājs, tā arī cita (trešā) persona. Ja transportlīdzekļa īpašnieks nav tā pati persona, kas attiecīgajā brīdī bijusi transportlīdzekļa vadītājs, tad paziņojums par nesamaksātu naudas sodu, kas pēc būtības ir lēmuma par administratīvo pārkāpumu izpildes procesā pieņemtais dokuments,

¹⁸ Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2010.gada 18.marta spriedums lietā „*Kuzmin v Russia*” &59

¹⁹ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2006.gada 20.decembra spriedums lietā SKA-543/2006

tiešā veidā rada tiesiskas sekas trešajai personai - transportlīdzekļa īpašniekam.²⁰ Tādējādi CSL 43⁶.panta septītā un astotā daļa paredz, ka uzliktā naudas soda izpilde var tikt nodrošināta ar tādas personas mantu, kura, iespējams, nav vainojama konstatētā pārkāpuma izdarīšanā.

Sods ir likumā, parasti panta sankcijā, valsts noteikts ietekmēšanas un piespiedu līdzeklis, ko piemēro personām, kas izdarījušas noziedzīgu nodarījumu vai citu sodāmu tiesībapārkāpumu.²¹ Tādējādi protokola – lēmuma piespiedu izpildes procesā valsts veic darbības, kuras būtu piemērojamas personai, kura ir izdarījusi attiecīgo pārkāpumu. Savukārt, ja minētās darbības tiek vērstas pret personu, kura nav izdarījusi attiecīgo pārkāpumu, tas ir uzskatāms par Satversmes 92.panta otrajā teikumā nostiprinātās nevainīguma prezumpcijas pārkāpumu. Ņemot vērā to, ka CSL 43⁶.pants neparedz pienākumu noskaidrot braukšanas ātruma pārkāpuma izdarītāju, protokola - lēmuma piespiedu izpildes procesā pēc būtības var tikt sodīta persona, kura nav vainojama attiecīgā pārkāpuma izdarīšanā.

[4] CSL 43⁶.panta septītā daļa paredz, ja naudas sods netiek nomaksāts likumā noteiktā termiņā, transportlīdzekļu un to vadītāju valsts reģistrā vai traktortehnikas un tās vadītāju informatīvajā sistēmā izdara atzīmi par aizliegumu līdz naudas soda samaksai veikt valsts tehnisko apskati transportlīdzeklim, ar kuru izdarīts pārkāpums, un reģistrēt to transportlīdzekļu un to vadītāju valsts reģistrā vai traktortehnikas un tās vadītāju informatīvajā sistēmā. Savukārt minētā panta astotajā daļā noteikts, ja naudas sods netiek nomaksāts likumā noteiktā termiņā, tas piedzenams no transportlīdzekļa reģistrācijas apliecībā norādītā turētāja vai, ja turētājs nav norādīts, — no transportlīdzekļa īpašnieka (valdītāja). Tādējādi naudas soda samaksas termiņa neievērošana rada nelabvēlīgas sekas transportlīdzekļa īpašniekam vai reģistrācijas apliecībā norādītajam turētājam.

Satversmes 92.pantā garantētās tiesības uz interešu aizsardzību taisnīgā tiesā ir atkarīgas no personas iespējām apstrīdēt iestādes pieņemto lēmumu. Tādējādi Satversmes 92.pants ir attiecināms arī uz personas tiesībām apstrīdēt iestādes pieņemto lēmumu.

E.Levits norāda, ka viens no valsts pārvaldes darbības tiesiskuma nodrošināšanas mehānismiem ir indivīda pārsūdzības tiesības tiesā. Tā ir pārvaldes darbības ārējā kontrole.²² Tādējādi personas tiesības apstrīdēt iestādes pieņemto lēmumu izriet no tiesiskas valsts principiem.

LAPK 279.panta pirmā daļa paredz, ka lēmumu administratīvā pārkāpuma lietā var pārsūdzēt persona, par kuru tas pieņemts, kā arī cietušais. LAPK 281¹.panta pirmā daļa paredz, ka iestādes lēmumu administratīvā pārkāpuma

²⁰ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2006.gada 14.marta lēmums lietā SKA - 189

²¹ „Juridisko terminu vārdnīca”, „Nordik” Rīga, 1998.g. – 239.lpp.

²² Levits E. „Valsts pārvaldes iekārtas likuma koncepcija”, „Latvijas Vēstnesis”, 2002 Nr.95 - 46 lpp.

lietā (administratīvo aktu) var pārsūdzēt tiesā Administratīvā procesa likuma un šajā kodeksā paredzētajā termiņā un kārtībā.

LAPK 280.panta pirmās daļas 4.punktā noteikts, ka administratīvā pārkāpuma lietā pieņemto lēmumu var pārsūdzēt (apstrīdēt) padotības kārtībā augstākā institūcijā, bet tās lēmumu – administratīvajā rajona tiesā. Tādējādi personai, par kuru ir pieņemts lēmums par soda uzlikšanu par LAPK 149.⁸ pantā paredzētā pārkāpuma izdarīšanu, ir tiesības vērsties tiesā. Arī CSL 43⁶.panta 5³.daļā noteikts, ka protokolu–lēmumu var apstrīdēt un pārsūdzēt transportlīdzekļa vadītājs, kurš pārkāpuma fiksēšanas brīdī vadīja transportlīdzekli.²³ Attiecīgi transportlīdzekļa īpašniekam vai reģistrācijas apliecībā norādītajam turētājam, kurš nav pārkāpuma izdarītājs, šādas tiesības LAPK ir liegtas.

Administratīvā procesa likuma (turpmāk – APL) 28.panta pirmā daļa paredz, ka par trešo personu administratīvajā procesā var būt privātpersona, kuras tiesības vai tiesiskās intereses var ierobežot vai kuru var skart tiesas spriedums lietā. Tādējādi transportlīdzekļa īpašnieks vai reģistrācijas apliecībā norādītais turētājs, ja viņš nav attiecīgā pārkāpuma izdarītājs, kļūst par trešo personu CSL 43⁶.panta kārtībā pieņemtā lēmuma piespiedu izpildes procesā.

LAPK 297.pants paredz personas tiesības vērsties iestādē ar jautājumiem, kas saistīti ar lēmuma par administratīvā soda uzlikšanu izpildi. Tomēr lēmuma izpildes stadijā nav patstāvīgs jauns process, bet gan sākotnējās administratīvās pārkāpuma lietas turpinājums. Izpildes procesā pieņemtie lēmumi nav administratīvie akti, kas būtu patstāvīgi pārsūdzami tiesā. Iestādes rīcība, izpildot administratīvo aktu, arī nav uzskatāma par faktisko rīcību, tā kā iestādes rīcības būtība ir pieņemtā administratīvā akta izpildīšanas nodrošināšana, nevis patstāvīgs administratīvais process.²⁴ Tādējādi transportlīdzekļa īpašniekam vai reģistrētajam turētājam, ja viņš nav pārkāpumu izdarījusī persona, ir liegtas tiesības apstrīdēt arī procesuālu lēmumu, kas tiek pieņemts, ja naudas sods netiek labprātīgi izpildīts. Attiecīgi Satversmes 92.pantā paredzētās tiesības minētai personai nav realizējamas arī APL kārtībā.

Civilprocesa likuma (turpmāk – CPL) 10.pants paredz, ka puses realizē savas procesuālās tiesības sacīkstes formā. Atbilstoši CPL 129.panta otrās daļas 3.punktam prasības pieteikumam pievienojami dokumenti, kas apstiprina apstākļus, uz kuriem prasījums pamatots. Savukārt CSL 43⁶ trešās daļas 12.punkts paredz, ka lēmumā norādāma vienīgi fotogrāfija, kurā redzams transportlīdzeklis un valsts reģistrācijas numura zīme. Parasti vienīgi juridiskās personas dokumentāli fiksē transportlīdzekļa pieņemšanu un nodošanu. Līdz ar to fiziskai personai, kas nav izdarījusi ar fotoradaru fiksēto pārkāpumu, faktiski tiek liegtas iespējas vērsties ar regresa prasību pret pārkāpuma izdarītāju.

²³ CSL 43⁶.panta grozījumi, kas stājas spēkā 2012.gada 13.martā

²⁴ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2008.gada 30.jūlija lēmums lietā Nr.SKA – 558/2008

Tādējādi tiek liegtas iespējas realizēt Satversmes 92.pantā garantētās tiesības arī CPL kārtībā.

Satversmes tiesa ir norādījusi, ka tiesības vērsties tiesā nav absolūtas un tās var ierobežot tiktāl, ciktāl tās netiek atņemtas pēc būtības.²⁵ Transportlīdzekļa īpašniekam vai reģistrācijas apliecībā norādītajam turētājam, kurš nav izdarījis pārkāpumu, tiesību aizskārums rodas vienīgi, ja vainīgā persona LAPK noteiktajā termiņā nesamaksā naudas sodu. Tomēr arī aizskārums gadījumā minētai personai tiek liegtas tiesības apstrīdēt protokolu - lēmumu par soda uzlikšanu, procesuālu lēmumu, kas ierobežo viņas tiesības uz īpašumu, kā arī faktiski liegta iespēja vērsties ar regresa prasību. Tādējādi, ja lēmums pieņemts CSL 43⁶.panta trešās daļas kārtībā, bet izpildes nodrošināšana vai piedziņa tiek veikta minētā panta septītās vai astotās daļas kārtībā, transportlīdzekļa īpašniekam vai reģistrētajam turētājam, kurš nav pārkāpuma izdarītājs, tiesības vērsties tiesā tiek atņemtas pēc būtības.

Apkopojot trešajā un ceturtajā punktā minēto, secināms, ka, piemērojot sodus par LAPK 149⁸.pantā paredzētajiem braukšanas ātruma pārkāpumiem, ja tie fiksēti un lēmumi pieņemti CSL 43⁶.panta noteiktajā kārtībā, var tikt pārkāpta nevainīguma prezumpcija, kā arī personas tiesības uz pieņemtā lēmuma apstrīdēšanu. Līdz ar to CSL 43⁶.panta trešā, septītā un astotā daļa (lēmuma pieņemšanas un piespiedu izpildes kārtība) neatbilst Satversmes 92.pantam.

Līdz ar to, pamatojoties uz Satversmes tiesas likuma 17.panta pirmās daļas 8.punktu un Tiesībsarga likuma 13.panta 8.punktu,

lūdzu:

1. atzīt CSL 43⁶.panta trešajā un piektajā daļā paredzēto lēmuma pieņemšanas kārtību par neatbilstošu Satversmes 1.un 92.pantam;
2. atzīt CSL 43⁶.panta otro daļu par neatbilstošu Satversmes 91.pantam;
3. atzīt CSL 43⁶.panta septīto un astoto daļu par neatbilstošu Satversmes 92.pantam.

Pielikumā:

1. Tiesībsarga R.Apsīša 2009.gada 7.septembra vēstules Nr.6-8/805 „Par atzinumu pārbaudes lietā” kopija uz 4 lp.;
2. Tiesībsarga R.Apsīša 2010.gada 11.marta vēstules Nr.6-8/140 „Par trūkumu novēršanu normatīvajā regulējumā” kopija uz 1 lp.;
3. Tiesībsarga R.Apsīša 2010.gada 11.marta vēstules Nr.6-8/141 „Par trūkumu novēršanu normatīvajā regulējumā” kopija uz 1 lp.;

²⁵ LR Satversmes tiesas 2004.gada 11.oktobra spriedums lietā Nr.2004 -06-01 14.punkts

4. Iekšlietu ministrijas valsts sekretāres p.i. I.Aires 2010.gada 29.marta vēstules Nr.1-38/1071 „Par tiesībsarga atzinumu pārbaudes lietā Nr.499-4A” kopija uz 3 lp.;
5. Tieslietu ministrijas valsts sekretāra p.i. I.Skujiņa 2010.gada 7.apriļa vēstules Nr.1-17/1742 „Par trūkumu novēršanu normatīvajā regulējumā” kopija uz 2 lp.;
6. Tiesībsarga R.Apsīša 2010.gada 25.oktobra vēstules Nr.6-8/819 „Par grozījumiem Ceļu satiksmes likumā” kopija uz 2 lp.;
7. Satiksmes ministrijas 2010.gada 22.decembra vēstules Nr.04.4-01/6537 „Par grozījumiem Ceļu satiksmes likumā” kopija uz 3 lp.;
8. Tiesībsarga J.Jansona 2011.gada 26.maija vēstules Nr.6-8/322 „Par grozījumiem Ceļu satiksmes likumā” kopija uz 2 lp.;
9. tiesībsarga J.Jansona 2011.gada 17.novembra vēstules Nr.1-8/22 kopija uz 1 lp.;
10. Tiesībsarga J.Jansona 2011.gada 20.decembra vēstules Nr.1-8/25 „par grozījumiem Ceļu satiksmes likumā (Nr.86/Lp11)” kopija uz 2 lp.

Tiesībsargs

J.Jansons

Siļčenko 67686768

28.05.2012.

28.05.2012.

I. Piļāne

28.05.2012.

L. Grāvere

28.05.2012.

G. Brunēnece